

Priča tvog života

Tvoj otac se sprema da mi postavi to pitanje. Ovo je najvažniji trenutak u našim životima, i želim da obratim pažnju, da zapazim svaku pojedinost. Tvoj tata i ja smo se upravo vratili s izlaska, s večere i pozorišne predstave, ponoć je prošla. Izašli smo na verandu da pogledamo pun mesec; onda sam ja tvom tati rekla da želim da igram, pa mi je on udovoljio, i sada sporo plešemo, dvoje tridesetogodišnjaka koji se njišu tamo-amo na mesečini, kao klinci. Uopšte ne osećam noćnu svežinu. A onda tvoj tata kaže: „Želiš li da napravimo bebu?“

U ovom trenutku, tvoj tata i ja smo u braku oko dve godine, i živimo u Aveniji Elis; kad se budemo iselili, ti ćeš još biti previše mala da bi upamtila tu kuću, ali mi ćemo ti pokazati njene slike, pričati priče o njoj. Baš bih volela da ti ispričam priču o ovoj večeri, o noći kad si začeta, ali pravo vreme za to biće kada i sama budeš spremna da imaš decu, a tu priliku nikada nećemo imati.

Ne bi vredelo da ti to ispričam ranije; veći deo svog života nećeš sedeti s mirom dovoljno dugo da saslušаш tako romantičnu – ti bi rekla bljak – priču. Pamtim scenario tvog nastanka koji ćeš ti izneti kad budeš imala dvanaest godina.

„Rodila si me samo da bi imala sluškinju koju nećeš morati da plaćaš“, kazaćeš ogorčeno dok izvlačiš usisivač iz plakara.

„Tako je“, reći ću ja. „Pre trinaest godina, znala sam da će otprilike u ovo vreme biti potrebno da se usisa prašina iz tepiha, pa mi je rađanje bebe izgledalo kao najjeftiniji i najlakši način da se taj posao obavi. A sad te ljubazno molim da uradiš to.“

„Da mi nisi majka, ovo bi bilo nezakonito“, reći ćeš ti dok odvijáš kabl i ubadaš ga u utičnicu na zidu.

Biće to u kući u Ulici Belmont. Doživću da vidim kako se neznanci useljavaju u obe kuće: onu u kojoj si začeta i onu u kojoj si odrasla. Tvoj tata i ja ćemo prvu prodati nekoliko godina po tvom dolasku. Ja ću drugu prodati ubrzo pošto odeš. Dotad ćemo se Nelson i ja useliti u našu kuću na selu, a tvoj tata će živeti s onom kako se ono zvaše.

Znam kako se ova priča završava; mnogo razmišljam o tome. Isto tako mnogo razmišljam o tome kako je započela, pre samo nekoliko godina, kad su se brodovi pojavili u orbiti, a artefakti u dolinama. Vlada o njima nije rekla gotovo ništa, dok su tabloidi rekli sve što su mogli.

A onda su me pozvali telefonom, zahtevali sastanak.

Primetila sam ih kako čekaju u hodniku, ispred mog kabineta. Bili su čudan par; jedan od njih imao je na sebi vojnu uniformu i vojničku frizuru, a nosio je u ruci aluminijumsku akten-tašnu. Činilo se da kritički osmatra i procenjuje svoju okolinu. Drugi se lako mogao prepoznati kao akademik: s gustom bradom i brkovima, u odelu od rebrastog somota. Prelistavao je stranice prikačene jednu preko druge na obližnjoj tabli za zidne novine.

„Pukovnik Veber, pretpostavljam?“ Rukovala sam se s vojnikom. „Lujza Benks.“

„Doktoro Benks, hvala vam što ste odvojili vreme za razgovor s nama“, reče on.

„Nema na čemu; dobrodošao mi je svaki izgovor da izbegnem nastavničko veće.“

Pukovnik Veber pokaza na svog družbenika. „Ovo je doktor Gari Doneli, fizičar koga sam vam pomenuo kad smo razgovarali preko telefona.“

„Zovite me Gari“, reče on dok smo se rukovali. „Jedva čekam da čujem šta imate da kažete.“

Ušli smo u moj kabinet. Pomerila sam nekoliko gomila knjiga sa druge stolice za posetioce, pa smo svi seli. „Rekli ste da želite da čujem neki snimak. Pretpostavljam da to ima nekakve veze s tuđinima?“

„Mogu da vam ponudim samo snimak“, reče pukovnik Veber.

„Dobro, da čujemo.“

Pukovnik Veber izvadi kasetofon iz svoje tašne i pritisnu dugme za reprodukciju zvuka. Snimak je donekle zvučao kao moker pas koji otresa vodu s krzna.

„Šta mislite o tome?“, upita on.

Uzdržala sam se od svog poređenja s mokrim psom. „U kakvom je kontekstu nastao ovaj snimak?“

„To nisam ovlašćen da kažem.“

„Pomoglo bi mi da protumačim te zvuke. Da li ste bili u mogućnosti da vidite tuđina dok je govorio? Je li pritom bilo šta radio?“

„Snimak je jedino što mogu da vam ponudim.“

„Nećete odati ništa ako mi kažete da ste videli tuđine; javnost ionako pretpostavlja da jeste.“

Pukovnik Veber nije popuštao. „Imate li ikakvo mišljenje o njegovim lingvističkim svojstvima?“, upita on.

„Pa, jasno je da im se aparat za govor znatno razlikuje od ljudskog. Pretpostavljam da ti tuđini ne liče na ljude?“

Pukovnik je nameravao da kaže nešto neodređeno, kad Gari Doneli upita: „Možete li da pretpostavite bilo šta na osnovu tog snimka?“

„Zapravo ne. Ne zvuči mi kao da koriste grlo za proizvodnju tih zvukova, ali na osnovu toga ne mogu da zamislim kako izgledaju.“

„Bilo šta – možete li bilo šta da nam kažete?“, upita pukovnik Veber.

Videla sam da nije navikao na konsultacije s civilima. „Samo to da će uspostavljanje komunikacije biti veoma teško usled razlika u anatomiji. Oni gotovo sigurno koriste zvuke koje ljudske glasne žice ne mogu da reprodukuju, a možda i zvuke koje ljudsko uho ne može da razlikuje.“

„Mislite na infra- ili ultrazvučne frekvencije?“, upita Gari Doneli.

„Ne baš. Samo hoću da kažem kako ljudski slušni sistem nije apsolutno akustičan instrument; on je optimizovan da prepozna zvuke koje stvara ljudsko grlo. S tuđinskim vokalnim sistemom ništa više nije sigurno.“ Slegla sam ramenima. „*Možda* ćemo biti u stanju da čujemo razliku između tuđinskih fonema, uz dovoljno prakse, ali moguće je da naše uši jednostavno ne mogu da prepoznaju osobenosti koje oni smatraju značajnim. U tom slučaju će nam trebati zvučni spektrograf, kako bismo znali šta tuđin govori.“

Pukovnik Veber upita: „Pretpostavimo da vam dam snimke u trajanju od jednog sata; koliko bi vam vremena trebalo da zaključite treba li nam taj zvučni spektrograf ili ne?“

„Ne bih to mogla da ustanovim samo na osnovu jednog snimka, koliko god vremena da imam. Bilo bi potrebno da direktno razgovaram s tuđinima.“

Pukovnik odmahnu glavom. „Nemoguće.“

Pokušala sam da mu to blago saopštim. „Odluka je na vama, naravno. Ali nepoznat jezik može da se nauči samo kroz interakciju s onim kome je on maternji, a pritom mislim na postavljanje pitanja, razgovore, takve stvari. Bez toga, to je jednostavno nemoguće. Dakle, ako želite da naučite jezik tuđina, osoba obučena za terensku lingvistiku – bila to ja ili neko drugi – moraće da razgovara s tuđinom. Sami snimci su nedovoljni.“

Pukovnik Veber se namršti. „Vi izgleda hoćete da natuknete kako nijedan tuđin ne bi mogao da nauči ljudske jezike prateći naše emisije.“

„Sumnjam u to. Bio bi im potreban instrukcioni materijal posebno konstruisan za podučavanje ljudskih jezika neljudskim bićima. Ili to, ili interakcija sa čovekom. Ako su imali išta od toga, mogli su da nauče mnogo s TV-a, ali inače ne bi imali odakle da krenu.“

Pukovniku je to očigledno bilo interesantno; njegova filozofija je bila, dakako, što manje tuđini znaju – to bolje. I Gari Doneli je pročitao pukovnikov izraz i zakolutao očima. Suzbila sam osmeh u sebi.

Onda pukovnik Veber upita: „Recimo da učite novi jezik razgovarajući s onima koji njime govore; da li biste mogli to da postignete a da pritom njih ne naučite engleski?“

„To zavisi od kooperativnosti govornika koji taj jezik koriste kao maternji. Oni bi sigurno naučili ponešto dok ja učim njihov jezik, ali to ne bi moralo da bude mnogo ukoliko su voljni da podučavaju. S druge strane,

ako bi oni radije naučili engleski nego nas podučavali svom jeziku, to bi sve moglo veoma da oteža.“

Pukovnik klimnu glavom. „Javiću vam se ponovo u vezi s ovim.“

Zahtev za taj sastanak bio je možda drugi najznačajniji telefonski poziv u mom životu. Prvi će, naravno, biti onaj iz gorske službe spasavanja. U tom trenutku ćemo tvoj tata i ja razgovarati jedno s drugim možda jednom godišnje, uvrh glave. Ipak, posle tog telefonskog poziva, najpre ću pozvati tvog oca.

On i ja ćemo se odvesti zajedno na prepoznavanje, i biće to duga i néma vožnja kolima. Sećam se mrtvačnice, sve u pločicama i nerđajućem čeliku, zujanja rashladnih uređaja i mirisa antiseptika. Bolničar će povući čaršav da ti otkrije lice. Lice će ti izgledati nekako pogrešno, ali ja ću znati da si to ti.

„Da, to je ona“, kazaću. „Ona je moja.“

Tada će ti biti dvadeset pet.

Vojni policajac je proverio moj bedž, zapisao nešto na tablici s blokom i štipaljkom, i onda otvorio kapiju; uvezla sam se terencem u logor, malo selo od šatora koje je vojska podigla na suncem sprženoj livadi nekog zemljoradnika. U središtu logora bio je jedan od tuđinskih uređaja, s nadimkom „okno“.

Po onome što je rečeno na pripremnim sastancima kojima sam prisustvovala, u Sjedinjenim Državama bilo je devet takvih, sto dvanaest širom sveta. Okna su funkcionisala kao dvosmerni komunikacioni uređaji, verovatno s brodovima u orbiti. Niko nije znao zbog čega tuđini ne žele lično da razgovaraju s nama; možda iz straha da se ne ošugave. Ekipa naučnika, među kojima su bili i fizičar i lingvista, bila je dodeljena svakom oknu; Gari Doneli i ja bili smo dodeljeni ovom.

Gari me je čekao na parkiralištu. Zavijugali smo kružnim lavirintom betonskih barikada, dok nismo došli do velikog šatora koji je pokrivao sólo okno. Ispred šatora bila su kolica za opremu krcata stvarčicama pozajmljenim iz fakultetske laboratorije za fonologiju. Poslala sam to unapred, kako bi vojska mogla blagovremeno da ih pregleda.

Ispred šatora bile su na tronošcima i video kamere, čija su sočiva virila kroz prozore u zidu od tkanine u glavnu prostoriju. Sve što Gari i ja budemo

radili razmatraće bezbroj drugih, među kojima i pripadnici vojno-obaveštajne službe. Pored toga, oboje ćemo svakodnevno slati izveštaje, pri čemu će moji sadržati procene o tome koliko mislim da tuđini mogu da razumeju od engleskog.

Gari otvori preklap na šatoru i mahnu mi da uđem. „Samo napred, samo napred“, reče on kao najavljiivač tačaka u cirkusu. „Čudite se bićima kakva nikad viđena nisu bila na Božijem zemljinom šaru.“

„I sve to samo za krajcaru“, promrmljah ja dok sam ulazila kroz otvor. U tom trenutku okno je bilo neaktivno, i podsećalo je na polukružno ogleдалo visoko više od tri i široko šest metara. Na smeđoj travi ispred okna, lukom od bele farbe bio je ocrtan prostor za aktiviranje. Tamo su se trenutno nalazili samo sto, dve stolice na sklapanje i strujni kabl koji je vodio napolje do generatora. Zujanje fluorescentnih lampi, okačenih o motke po rubu prostorije, mešalo se sa zujanjem muva u sparnoj vrućini.

Gari i ja se zgleđasmo, pa pogurasmo kolica s opremom prema stolu. Dok smo prelazili preko linije od farbe, okno kao da je postalo providno; činilo se da se neko polako diže iz osvetljenja iza obojenog stakla. Iluzija dubine bila je neverovatna; mogla sam da stupim pravo kroz to. Kad je okno bilo potpuno osvetljeno, podsećalo je na dioramu polukružne sobe u prirodnoj veličini. U prostoriji je bilo nekoliko velikih predmeta, koji su možda predstavljali nameštaj, ali ne i tuđina. U zakrivljenom zadnjem zidu bila su vrata.

Zamajali smo se oko priključivanja svih delova opreme: mikrofona, zvučnog spektrografa, prenosivog računara i zvučnika. Dok smo radili, često sam bacala pogled na okno, u iščekivanju dolaska tuđina. Bez obzira na to, ipak sam poskočila kad je jedan od njih ušao.

Izgleđao je kao bure okačeno o spoj sedam udova. Bio je zračno simetričan, i svaki od njegovih udova mogao je da posluži kao ruka ili noga. Onaj preda mnom hodao je unaokolo na četiri noge, s tri razdvojene ruke svijene uz bokove. Gari ih je nazivao „heptapodima“.

Pokazali su mi video snimke, ali svejedno sam zijala. U udovima tuđina nije bilo razaznatljivih zglobova; anatomi su nagađali da njih možda podržavaju kičmeni stubovi. Kakva god bila njihova unutrašnja struktura, udovi heptapoda zajednički su ga pomerali uznemirujuće gipko. Njegov „trup“ je plutao povrh namreškanih udova glatko kao hoverkraft.

Sedam očiju bez kapaka bilo je naređano u krug oko vrha tela heptapoda. On se vratio do vrata na koja je ušao, načas tamo zafrskao nešto, i ponovo otišao do središta prostorije u pratnji još jednog heptapoda; ni u jednom trenutku nije se okrenuo. Jezivo, ali logično; s očima na svim stranama, njemu je svaki smer mogao da bude „napred“.

Gari je posmatrao moju reakciju. „Spremna?“, upita on.

Duboko sam udahnula. „Dovoljno spremna.“ Ranije sam mnogo radila na terenu, u Amazoniji, ali uvek je to bio dvojezički postupak: ili su moji doušnici znali malo portugalskog, što sam mogla da koristim, ili sam ja prethodno stekla izvestan uvid u njihov jezik preko tamošnjih misionara. Ovo će biti moj prvi pokušaj da vodim postupak zaista jednojezičkog otkrića. Ipak, bilo je to sasvim jednostavno u teoriji.

Prišla sam oknu i heptapod je s druge strane učinio isto što i ja. Slika je bila toliko realistična da sam osetila žmarce na koži. Videla sam teksturu njegove sive kože, poput rebra somota u petljama i spiralama. Iz okna se nije osećao nikakav miris, zbog čega je situacija nekako izgledala još čudnije.

Pokazala sam na sebe i rekla polako: „Čovek.“ Onda sam pokazala na Gariju. „Čovek.“ Potom sam pokazala na jednog, pa na drugog heptapoda, i rekla: „Šta ste vi?“

Bez reakcije. Pokušala sam ponovo, i ponovo.

Jedan heptapod pokaza jednim udom na sebe, sa skupljena četiri završna prsta. To je bila srećna okolnost. U nekim kulturama, osoba pokazuje bradom; da heptapod nije upotrebio jedan od svojih udova, ne bih znala na koji gest da obratim pažnju. Začula sam kratak zvuk podrhtavanja, i videla kako nabrani otvor na vrhu njegovog tela vibrira; govorio je. Onda je pokazao na svog družbenika i ponovo uzdrhtao.

Vratila sam se svom računaru; na njegovom ekranu bila su dva praktično istovetna spektrograma koji su predstavljali zvuke podrhtavanja. Obeležila sam uzorak za reprodukciju. Pokazala sam na sebe i ponovo rekla „Čovek“, pa to ponovila sa Garijem. Potom sam pokazala na heptapoda, i pustila snimak podrhtavanja preko zvučnika.

Heptapod zadrhta još malo. Druga polovina spektrograma tog oglašavanja izgledala je kao ponavljanje: ako prethodno oglašavanje nazovemo [drhtajr], onda je ovaj bio [drhtajzdrhtajr].

Pokazala sam na nešto što je ličilo na stolicu iza heptapoda. „Šta je to?“

Heptapod načas sačeka, pa pokaza na „stolicu“ i opet progovori. Spektrogram za to veoma se razlikovao od ranijih zvukova: [drhtaj3]. Još jednom, pokazala sam na „stolicu“ dok sam reprodukovala [drhtaj3].

Heptapod odgovori: sudeći po spektrogramu, izgledalo je to kao [drhtaj3drhtaj2]. Optimistično tumačenje: heptapod je moje reči potvrđivao kao tačne, što je ukazivalo na kompatibilnost između heptapodskih i ljudskih obrazaca opštenja. Pesimistično tumačenje: mučio ga je nesnosan kašalj.

Na svom računaru sam obeležila određene delove spektrograma i otukala za svaki probno tumačenje: „heptapod“ za [drhtaj1], „da“ za [drhtaj2], i „stolica“ za [drhtaj3]. Onda sam otukala „Jezik: Heptapod A“ kao naslov iznad tih izgovora.

Gari je posmatrao dok sam kucala. „Šta označava to slovo 'A'?“

„Samo razdvaja ovaj jezik od svih ostalih koje bi heptapodi mogli da koriste“, kazala sam. Klimnuo je glavom.

„Pokušajmo sad nešto drugo, čisto zabave radi.“ Pokazala sam na oba heptapoda i pokušala da oponašam zvuk [drhtaj1], „heptapod“. Posle duge stanke, prvi heptapod reče nešto, a onda drugi reče nešto drugo, i nijedan njihov spektrogram nije podsećao ni na šta ranije rečeno. Nisam mogla da razaberem razgovaraju li međusobno ili se obraćaju meni, pošto nisu imali lica koja bi mogli da okrenu. Pokušala sam da izgovorim [drhtaj1] još jednom, ali na to nije bilo reakcije.

„Ni blizu“, progundala sam.

„Ja sam zadivljen što uopšte možete da se oglašavate takvim zvucima“, reče Gari.

„Da čujete samo kako oponašam losa. Odmah se daju u trk.“

Pokušala sam ponovo još nekoliko puta, ali niti jedan heptapod nije odgovorio ničim prepoznatljivim. Tek kada sam ponovo reprodukovala snimak izgovora heptapoda, dobila sam potvrdu; heptapod je odgovorio sa [drhtaj2], „da“.

„Dakle, ograničeni smo na korišćenje snimaka?“, upita Gari.

Klimnuh glavom. „Makar privremeno.“

„I šta sad?“

„Sad moramo da se uverimo da on nije zapravo govorio 'baš su slatki' ili 'vidi samo šta sad rade'. Onda ćemo videti možemo li prepoznati ijednu od tih reči kad ih izgovara taj drugi heptapod.“ Pokazah mu da sedne. „Raskomotite se; ovo će potrajati.“

Godine 1770, brod *Endevor* kapetana Kuka nasukao se na obali Kvin-slenda, u Australiji. Dok je nekolicina njegovih ljudi obavljala popravke, Kuk je poveo istraživačku grupu i naišao na narod Aboridžina. Jedan od mornara pokazao je na životinje koje su skakale okolo s mladuncima u torbama, i upitao nekog Aboridžina kako se one zovu. Aboridžin je odgovorio: „kengur“. Otad su Kuk i njegovi mornari te životinje nazivali koristeći tu reč. Tek su kasnije saznali da ona znači: „Šta reče?“

Pričam to svake godine na svom uvodnom kursu. Priča je gotovo sigurno netačna, pa to kasnije i objasnim, ali jeste klasična anegdota. Naravno, moji studenti zaista žele da čuju one anegdote u kojima se pojavljuju heptapodi; do kraja moje profesorske karijere one će biti razlog za mnoge od njih da upišu moje kurseve. Zato ću im pokazati stare video snimke mojih sesija pred oknom, i sesija koje su vodili drugi lingvisti; snimci su instruktivni, i biće od koristi ako nas tuđini ikada ponovo posete, ali u njima nema mnogo dobrih anegdota.

Kad je reč o jezičkim anegdotama, moj omiljeni izvor je dečje učenje jezika. Sećam se jednog popodneva, kada ti je pet godina, po povratku kući iz zabavišta. Tada ćeš bojiti voštanim bojicama, a ja ću ocenjivati pisane radove.

„Mama“, reći ćeš, koristeći taj obazrivo nehajan ton rezervisan za traženje neke usluge, „smem li nešto da te pitam?“

„Naravno, mila. Samo napred.“

„Mogu li ja da budem, uh, kumljena?“

Podići ću pogled s rada koji ocenjujem. „Kako to misliš?“

„Šeron je u školici rekla da je ona kumljena.“

„Stvarno? Ko ju je kumio, i zbog čega?“

„To je bilo kad se udavala njena starija sestra. Kazala je da samo jedna osoba može da bude, hm, kumljena, pa je ona bila ta.“

„A, tako znači. Hoćeš da kažeš da je Šeron svojoj sestri bila kuma?“

„Da, tako je. Mogu li i ja da budem kumljena?“

Gari i ja smo ušli u zgradu od betonskih blokova gde se nalazio centar operacija za mesto s oknom. Unutra je izgledalo kao da planiraju invaziju, ili možda evakuaciju: kratko podšišani vojnici radili su oko velike mape te oblasti, ili sedeli pred glomaznom elektronskom opremom dok su govorili u mikrofone na slušalicama. Odveli su nas u kancelariju pukovnika Vebera, u prostoriju pozadi, svežu zahvaljujući klimatizaciji.

Izvestili smo pukovnika o rezultatima posle prvog dana. „Čini se da niste naročito daleko odmakli“, rekao je on.

„Palo mi je na pamet kako da brže napredujemo“, kazala sam ja. „Ali moraćete da odobrite korišćenje dodatne opreme.“

„Šta vam još treba?“

„Digitalna kamera, i veliki video ekran.“ Pokazala sam mu crtež onoga što sam zamislila. „Želim da pokušam sa sprovođenjem postupka otkrića uz upotrebu pisanja; prikazivaču reči na ekranu i koristiti kameru za snimanje reči koje oni napišu. Nadam se da će heptapodi raditi isto.“

Veber je sumnjičavo pogledao u crtež. „Kakvu bi korist to moglo da donese?“

„Dosad smo napredovali na način koji bih primenila sa onima koji govore jezikom bez pisma. Onda mi je palo na pamet da i heptapodi sigurno moraju imati pismo.“

„Pa?“

„Ako heptapodi imaju mehanički način za pisanje, onda bi njihovo pisanje trebalo da bude veoma pravilno, veoma dosledno. Nama bi bilo lakše da prepoznamo grafeme nego foneme. To je kao da birate slova u štampanoj rečenici umesto da pokušavate da ih čujete kad neko tu rečenicu naglas izgovori.“

„Shvatam šta mislite“, prizna on. „A kako biste vi njima odgovarali? Pokazali biste im reči koje oni prikazu vama?“

„U osnovi da. A ako umeću razmake između reči, sve rečenice koje mi pišemo biće mnogo suvislije nego ma koja izgovorena rečenica skrpljena iz naših snimaka.“

Zavalio se u naslon svoje fotelje. „Znate da želimo da im pokažemo što manje od svoje tehnologije.“

„Razumem to, ali već koristimo mašine kao posrednike. Ako uspemo da ih navedemo na pisanje, verujem da ćemo napredovati mnogo brže nego ako ostanemo ograničeni na zvučne spektrograme.“

Pukovnik se okrenu Gariju. „Šta vi mislite o tome?“

„Meni se čini da je to dobra zamisao. Rado bih saznao imaju li heptapodi možda poteškoća da čitaju naše monitore. Njihova okna zasnivaju se na potpuno drugačijoj tehnologiji od naših video ekrana. Koliko možemo da ustanovimo, oni ne koriste piksele niti skenirane linije, i nemaju osvežavanje iz kadra u kadar.“

„Mislite da bi naši video ekrani zbog skeniranih linija bili nečitljivi za heptapode?“

„Moguće je“, reče Gari. „Ali moraćemo da pokušamo i vidimo.“

Weber razmisli o tome. Za mene se to nije ni postavljalo kao pitanje, ali s njegove tačke gledišta bilo je teško doneti tu odluku; kao vojnik, ipak, on ju je doneo brzo. „Vaš zahtev je odobren. Obratite se napolju vodniku i recite mu da dopremi ono što vam je potrebno. Neka bude spremno do sutra.“

Sećam se jednog letnjeg dana kad ti je šesnaest godina. Konačno sam ja ta koja čeka da neko dođe i izvede me u provod. Naravno, čekaćeš i ti, radoznala da vidiš kako on izgleda. S tobom će biti tvoja drugarica, mlada plavuša s neverovatnim imenom Roksi, i kikotaćete se.

„Moguće je da osetite poriv da izgovorite nekakav komentar na njegov račun“, kazaću ja dok se gledam u ogledalu u hodniku. „Samo se uzdržite od toga dok ne odemo.“

„Ne brini, mama“, reći ćeš ti. „Uradićemo to tako da on ne čuje. Roksi, ti me pitaj šta mislim kakvo će večeras biti vreme. A ja ću onda reći šta mislim o maminom udvaraču.“

„Važi“, kazaće Roksi.

„Ne, definitivno nećete to uraditi“, reći ću ja.

„Opusti se, mama. Neće on imati pojma. Mi to stalno radimo.“

„Baš si me utešila.“

Malo kasnije, Nelson će doći po mene. Predstaviću vam ga, pa ćemo malo proćaskati na prednjoj verandi. Nelson je grubo zgodan, što se tebi očigledno dopada. I baš kad se budemo spremili da pođemo, Roksi će ti nehajno reći: „I šta misliš, kakvo će večeras biti vreme?“

„Mislim da će biti baš vruće“, odgovorićeš ti.

Roksi će klimnuti glavom u znak saglasnosti. Nelson će reći: „Zaista? Mislio sam da su rekli da će biti sveže.“

„Imam ja šesto čulo kad su takve stvari posredi“, reći ćeš ti. Lice ti neće odati ništa. „Slutim da će da bude baš vrelo. Dobro je što si se prikladno obukla za to, mama.“

Prostreliću te pogledom i reći laku noć.

Dok budem vodila Nelsona prema njegovim kolima, on će me upitati, veselo: „Nešto mi ovde izmiče, zar ne?“

„Interni štos“, promrmljaću ja. „Ne traži da ti objašnjavam.“

Na našoj sledećoj sesiji pred oknom, ponovili smo raniji postupak, ali smo ovoga puta prikazali odštampanu reč na našem kompjuterskom ekranu u isto vreme dok smo govorili: prikazali smo ČOVEK dok smo govorili „Čovek“, i tako dalje. Konačno, heptapodi su shvatili šta želimo, i postavili ravan kružni ekran ugrađen u mali podijum. Jedan heptapod je progovorio, a onda zavukao ud u veliki prorez u podijumu; na ekranu se pojavila škrobotina, pomalo zakošena.

Ubrzo smo uspostavili rutinu, i ja sam sakupila dva paralelna skupa: jedan s izgovorenim izrazima, drugi sa uzorcima pisanja. Na osnovu prvih utisaka, njihovo pismo kao da je bilo logografičko, što me je razočaralo; nadala sam se abecednom pismu koje bi nam pomoglo da naučimo njihov govor. Njihovi logogrami možda sadrže i neke fonetske informacije, ali biće nam mnogo teže da ih pronađemo nego u abecednom pismu.

Primakavši se blizu oknu, mogla sam da pokazujem na različite delove tela heptapoda, poput udova, prstiju i očiju, i da za svaki od njih dobijem izraz. Ispostavilo se da imaju otvor na donjoj strani tela, duž člankovitih koštanih hrbata: verovatno su to koristili za hranjenje, dok im je onaj na vrhu služio za disanje i govor. Nije bilo drugih primetnih otvora; možda su im usta ujedno bila i anus. Takva pitanja morala su da pričekaju.

Pokušala sam da pitam naša dva sagovornika i za izraze kojima bismo mogli da se obratimo svakome od njih posebno; za lična imena, ukoliko nešto takvo imaju. Naravno, njihovi odgovori bili su neizgovorljivi, pa sam ih krstila, kako bismo se Gari i ja lakše snalazili, Fleper i Raspberi. Nadala sam se da ćemo moći da ih razlikujemo jednog od drugog.

Sutradan sam se posavetovala s Garijem pre nego što smo ušli u šator sa oknom. „Trebaće mi pomoć za ovu sesiju“, kazala sam mu.

„Naravno. Šta hoćete da uradim?“

„Treba da iskamčimo od njih neke glagole, a to je najlakše sa prisutnim trećim licem. Da li biste demonstrirali nekoliko glagola dok ja kucam njihovu pisanu formu na računaru? Budemo li imali sreće, heptapodi će shvatiti šta radimo, i učiniti isto kao mi. Ponela sam gomilu rekvizita koje možete da koristite.“

„Nema problema“, reče Gari, pa pucnu zglavcima na šakama. „Čim budete spremni.“

Počeli smo s nekim jednostavnim neprelaznim glagolima: hodanjem, skakanjem, govorenjem, pisanjem. Gari je demonstrirao svaki od njih sa šarmantnim odsustvom sramežljivosti; nimalo se nije ustezao zbog prisustva video kamera. Za prvih nekoliko postupaka koje je izveo upitala sam heptapode: „Kako vi to nazivate?“ Vrlo brzo, heptapodi su shvatili šta to pokušavamo da uradimo; Raspberi je počeo da oponaša Garija, ili makar da izvodi ekvivalentni heptapodski postupak, dok je Fleper radio na njihovom kompjuteru, prikazivao pisani opis i glasno to izgovarao.

U spektrogramima njihovih izgovorenih izraza prepoznala sam reč koju sam protumačila kao „heptapod“. Ostatak je verovatno bila glagolska fraza; činilo se da imaju analoge za imenice i glagole, bogu hvala.

Međutim, u njihovom pismu stvari nisu bile tako jasne. Za svaki postupak su prikazivali jedan jedini logogram umesto dva zasebna. Najpre sam pomislila da su napisali nešto kao „hoda“, pri čemu se subjekat podrazumeva. Ali zašto bi Fleper rekao „heptapod hoda“ dok piše „hoda“, umesto da održi paralelnost? Tada sam primetila da neki logogrami liče na logogram za „heptapoda“ s pridodatim potezima s jedne ili druge strane. Možda se njihov glagol mogao napisati kao dodatak imenici.

Ako je tako, zašto je Fleper u nekim primerima pisao imenicu, ali u drugim nije?

Odlučila sam da pokušam s prelaznim glagolom; zamena reči za objekte mogla bi da pojasni stvari. Među rekvizitima koje sam donela bila je i jabuka, i kriška hleba. „Dobro“, rekla sam Gariju, „pokaži im hranu, a onda pojedi malo od toga. Najpre jabuku, potom hleb.“

Gari pokaza na zlatni delišes, pa odgrize parče, dok sam ja prikazala izraz za „kako vi kažete za to?“. Onda smo to ponovili s kriškom hleba od integralnog brašna.

Raspberi izađe iz prostorije i vrati se s neakvim džinovskim orahom ili tikvom, i želatinoznom elipsoidom. Raspberi pokaza na tikvu, dok je Fleper izgovarao reč i prikazivao logogram. Onda Raspberi stavi tikvu između nogu, začu se krckanje, i tikva se ponovo pojavi, umanjena za odgrizeni zalogaj; ispod ljuske su bila zrna nalik na kukuruzna. Fleper je govorio i prikazivao veliki logogram na njihovom ekranu. Zvučni spektrogram za „tikvu“ promenio se kada je bio upotrebljen u rečenici; verovatno je to bila oznaka padeža. Logogram je bio čudan: posle malo proučavanja, uspela sam da prepoznam grafičke elemente koji su podsećali na pojedinačne logograme za reči „heptapod“ i „tikva.“ Izgledali su kao da su stopljeni zajedno, s nekoliko dodatnih poteza, koji su verovatno značili „jede“. Da li je to bila ligatura za više reči?

Potom smo dobili govorni i pisani naziv za želatinsko jaje, i opis čina njegovog konzumiranja. Zvučni spektrogram za „heptapod jede želatinsko jaje“ mogao se analizirati; „želatinsko jaje“ nosilo je oznaku padeža, kao što sam i očekivala, mada se red reči u rečenici razlikovao u odnosu na prošli put. Pisana forma, još jedan veliki logogram, bila je sasvim druga stvar. Ovog puta mi je trebalo mnogo više vremena da prepoznam bilo šta u njemu; ne samo što su pojedinačni logogrami ponovo bili stopljeni, već je izgledalo i da onaj za „heptapoda“ leži na leđima, dok je povrh njega logogram za „želatinsko jaje“ dubio na glavi.

„O-o.“ Još jednom sam pogledala ispisane jednostavne primere s glagolima i imenicama, one koji su mi ranije izgledali nedosledno. Sad sam shvatila da svi oni zapravo sadrže logogram za reč „heptapod“; neki su bili zarotirani i izobličeni kombinovanjem s raznim glagolima, pa ih isprva nisam prepoznala. „Mora da se šaljite“, promrmljala sam.

„Šta nije u redu?“, upita Gari.

„U njihovom pismu reči se ne razdvajaju; rečenica se piše spajanjem logograma u sastavne reči. Oni logograme spajaju tako što ih rotiraju i modifikuju. Pogledajte.“ Pokazala sam mu kako su logogrami zarotirani.

„Tako mogu da čitaju reč s jednakom lakoćom, bez obzira na to kako je zarotirana“, reče Gari. On se okrenu da pogleda heptapode, zadivljen. „Pitam se je li to posledica radijalne simetrije njihovih tela: za njihova tela ne postoji smer 'napred', tako da ga možda nema ni u njihovom pismu. Vraški zgodno.“

Nisam mogla da poverujem; radila sam sa čovekom koji je reč „zgodno“ modifikovao s „vraški“. „Svakako je zanimljivo“, rekoh, „ali isto tako znači da ne postoji način da lako pišemo sopstvene rečenice na njihovom jeziku. Ne možemo jednostavno seći njihove rečenice u pojedine reči i prekombinovati ih; moraćemo da naučimo pravila njihovog pisma pre nego što budemo u stanju da napišemo išta suvislo. To je isti onaj problem kontinuiteta koji smo imali kad smo spajali fragmente govora, samo primenjen na pisanje.“

Pogledala sam u Flepera i Raspberija u oknu, gde su oni čekali da nastavimo, i uzdahnula. „Baš nećete ovo da nam olakšate, je li tako?“

Da budem fer, heptapodi su bili vrlo kooperativni. U danima koji su usledili predusretljivo su nas podučavali svom jeziku bez zahteva da mi njih podučavamo engleskom. Pukovnik Veber i njegove kohorte razmišljali su o mogućim implikacijama te činjenice, dok sam se ja sastajala s lingvistima kraj drugih okana preko video-konferencije kako bismo jedni s drugima podelili ono što smo naučili o jeziku heptapoda. Video-konferencije bile su neprikladno radno okruženje: naši video ekrani bili su primitivni u poređenju s oknima heptapoda, tako da su mi kolege izgledale udaljenije od tuđina. Ono poznato mi je bilo daleko, dok mi je bizarno bilo nadohvat ruke.

Proći će izvesno vreme dok ne budemo spremni da pitamo heptapode zbog čega su došli, ili da dovoljno dobro raspravljamo o fizici da bismo ih pitali o njihovoj tehnologiji. Zasad smo radili na osnovama: na fonemama i grafemama, rečniku, sintaksi. Heptapodi su u svakom oknu koristili isti jezik, pa smo mogli da udružimo podatke i koordiniramo pokušaje.

Za nas je najveći izvor zbrke bilo „pismo“ heptapoda. Ono nije ni izgledalo kao pismo; više je ličilo na gomilu komplikovanih grafika. Logogrami nisu bili poređani u nizove, niti u spiralu, niti na bilo kakav linearni način. Umesto toga, Fleper ili Raspberi bi napisao rečenicu načičkavši onoliko logograma koliko je potrebno u džinovski konglomerat.

Ovaj oblik pisma podsećao je na primitivne znakovne sisteme, koji su od čitaoca zahtevali da zna kontekst poruke kako bi mogao da je razume. Takvi sistemi su se smatrali previše ograničenim za sistematsko beleženje informacija. Opet, bilo je malo verovatno da su heptapodi razvili svoj nivo tehnologije samo pomoću usmenih predanja. To je ukazivalo na jednu od tri mogućnosti: prva je bila to da heptapodi imaju pravi sistem pisma, ali ne žele da ga koriste pred nama; pukovnik Veber bi mogao s tim da se poistoveti. Druga mogućnost bila je da heptapodi nisu stvorili tehnologiju koju su koristili; bila su to nepismena stvorenja koja koriste tuđu tehnologiju. Treća, i za mene najinteresantnija mogućnost bila je da heptapodi koriste nelinearni sistem ortografije koji se može ubrajati u prava pisma.

Pamtim razgovor koji ćemo voditi kad budeš u prvom razredu srednje škole. Biće nedelja pre podne, a ja ću pripremati kajganu dok ti budeš postavljala sto za kasni doručak. Smejaćeš se dok mi budeš pričala o žurki na kojoj si bila prethodne noći.

„O čoveče“, kazaćeš, „nisu se šalili kad su govorili da je telesna težina i te kako važna. Nisam pila nimalo više od momaka, ali sam se napila mnogo više od njih.“

Ja ću pokušati da zadržim neutralan, prijatan izraz na licu. Stvarno ću to pokušati. Onda ćeš ti reći: „O, ma daj, mama.“

„Šta?“

„Znaš da si radila u dlaku isto što i ja kad si bila mojih godina.“

Nisam radila ništa nalik tome, ali znam da ćeš, priznam li to, potpuno prestati da me poštuješ. „Znaš da nikad ne smeš da voziš, ili sedaš u kola ako...“

„Bože, naravno da znam to. Zar misliš da sam debil?“

„Ne, naravno da ne mislim.“

Zapravo ću pomisliti da očigledno, izluđujuće, nisi na mene. To će me podsetiti, ponovo, da nećeš biti moj klon; ti umeš da budeš divna, izvor svakodnevnne sreće, ali nećeš biti neko koga sam sama stvorila.

Vojska je postavila prikolicu s našim kancelarijama na mestu gde se nalazilo okno. Videla sam kako Gari hoda prema prikolici, pa sam potčrala da ga sustignem. „To je semasiografski sistem pisanja“, kazala sam kad sam došla do njega.

„Kako, molim?“, rekao je Gari.

„Evo, da vam pokažem.“ Uvela sam Garija u svoju kancelariju. Kad smo se obrela unutra, prišla sam tabli i kredom nacrtala krug presečen dijagonalnom linijom. „Šta ovo znači?“

„Nije dozvoljeno?“

„Tako je.“ Onda sam ispisala reči NIJE DOZVOLJENO na tabli. „Baš kao i ovo. Ali samo jedno predstavlja govor.“

Gari klimnu glavom. „Dobro.“

„Lingvisti opisuju pisanje poput ovoga...“, pokazala sam tu na ispisane reči, „... kao 'glotografsko', zato što predstavlja govor. Svaki ljudski pisani jezik spada u ovu kategoriju. Međutim, ovaj simbol...“, pokazala sam tu na krug i dijagonalnu liniju, „... jeste 'semasiografsko' pisanje, zato što prenosi značenje bez pozivanja na govor. Nema nikakve veze između njegovih komponenti i bilo kog pojedinog glasa.“

„A vi mislite da je čitavo pismo heptapoda takvo?“

„Po onome što sam dosad videla, da. Nije to slikovno pismo, daleko je složenije. Ono ima sopstveni sistem pravila za građenje rečenice, poput vizuelne sintakse koja nema nikakve veze sa sintaksom njihovog govornog jezika.“

„Vizuelna sintaksa? Možete li da mi pokažete neki primer?“

„Evo ga, stiže.“ Sela sam za svoj sto i pomoću računara učitala kadar iz snimka jučerašnjeg razgovora s Raspberijem. Okrenula sam monitor tako da on može da ga vidi. „U njihovom govornom jeziku, imenica ima oznaku padeža koja ukazuje na to da li je ona subjekat ili objekat. U pisanom jeziku, međutim, imenica se identifikuje kao subjekat ili objekat na osnovu orijentacije njenog logograma u odnosu na orijentaciju glagola.“

Pogledajte ovde.“ Pokazala sam na jednu figuru. „Na primer, kada je 'heptapod' integrisan sa 'čuje' na ovaj način, sa ovim paralelnim potezima, to znači da je heptapod taj koji nešto čuje.“ Pokazala sam mu drugu. „Kad se kombinuju na ovaj način, s uspravnim potezima, to znači da heptapoda čuju. Ova morfologija je primenjiva na nekoliko glagola.

„Još jedan primer je sistem fleksija.“ Učitala sam drugi kadar iz snimka. „U njihovom pisanom jeziku, ovaj logogram znači otprilike 'čuti lako' ili 'čuti jasno'. Vidite koji su mu elementi zajednički s logogramom za 'čuti'? I dalje možete to da kombinujete sa 'heptapod' na isti način kao i pre, da biste ukazali na to da heptapod može nešto da čuje jasno, ili da heptapoda čuju jasno. Ali zaista interesantno je to da modulacija 'čuti' u 'čuti jasno' nije poseban oblik; vidite koju su transformaciju primenili?“

Gari klimnu glavom i pokaza. „Kao da zamisao o prilogu 'jasno' izražavaju promenom krive u ovim potezima u sredini.“

„Tako je. Ta modulacija je primenjiva na mnoge glagole. Logogram za glagol 'videti' može se modulirati na isti način kako bi se dobilo 'videti jasno', baš kao i logogram za 'čitati' i drugi. A promena krive u tim potezima nema paralelu u njihovom govoru; u govornoj verziji oni tim glagolima dodaju prefiks kako bi izrazili lakoću, a prefiksi za 'videti' i 'čuti' se razlikuju.

„Ima i drugih primera, ali jasno vam je iz ovoga. U suštini, to je gramatika u dve dimenzije.“

On počeo da šetka, zamišljen. „Postoji li išta slično tome u ljudskim sistemima pisanja?“

„Matematičke jednačine, muzičke note i ples. Ali to je sve veoma specijalizovano; njihovom primenom ne bismo mogli da snimimo ovaj razgovor. Ali podozrevam da ćemo, ako to dovoljno dobro upoznamo, moći da snimimo ovaj razgovor koristeći heptapodski sistem pisanja. Mislim da je to sasvim razvijen grafički jezik opšte namene.“

Gari se namršti. „Dakle, njihovo pisanje je sasvim zaseban jezik u odnosu na njihov govor, je li tako?“

„Tako je. U stvari, tačnije bi bilo govoriti o sistemu pisanja kao 'Heptapodu B', i koristiti 'Heptapod A' strogo kad mislimo na govorni jezik.“

„Čekajte malo. Zašto koristiti dva jezika kada je dovoljan i jedan? Čini mi se da je to bespotrebno teško za učenje.“

„Poput engleskog pisanja?“ , kazala sam ja. „Lakoća učenja nije prvenstvena sila u evoluciji jezika. Za heptapode, pismo i govor mogu igrati toliko različite kulturološke ili kognitivne uloge da upotreba zasebnih jezika ima više smisla od korišćenja različitih oblika za jedan te isti.“

On razmisli o tome. „Shvatam na šta mislite. Možda oni misle da je naš oblik pisanja suvišan, kao da traćimo drugi kanal za komunikaciju.“

„To je sasvim moguće. Ako ustanovimo zbog čega koriste drugi jezik za pisanje, saznaćemo mnogo toga o njima.“

„Dakle, shvatam da to znači kako nećemo moći da koristimo njihovo pismo kao pomagalo u učenju njihovog govornog jezika.“

Uzdahnula sam. „Da, to je ona najdirektnija implikacija. Ali mislim da ne treba da prenebregavamo Heptapode ni A ni B; potreban nam je dvostrani pristup.“ Pokazala sam na ekran. „Kladim se da će vam učenje njihove dvodimenzionalne gramatike biti od pomoći kada dođe vreme za učenje njihovih matematičkih izraza.“

„Tu ste u pravu. Jesmo li onda spremni da počnemo da ih pitamo o matematici?“

„Još ne. Treba bolje da ovladamo ovim pismom pre nego započnemo bilo šta drugo“, rekla sam, a onda se osmehnula kad je gestikulacijom pokazao koliko se osujećeno oseća. „Strpljenja, dobri moj gospodine. Strpljen – spasen.“

Imaćeš šest godina kad tvoj otac bude prisustvovao konferenciji na Havajima, i mi ćemo ići tamo s njim. Bićeš toliko uzbuđena da ćeš se za to pripremati nedeljama unapred. Pitaćeš me o kokosima, vulkanima i surfovanju, i vežbati hula-hula ples pred ogledalom. Spakovaćeš u kofer odeću i igračke koje ćeš hteti da poneseš, pa ćeš ga vući po kući da vidiš koliko dugo ćeš moći da ga nosiš. Pitaćeš me hoću li ja poneti tvoju piši-briši tablu u svojoj torbi, pošto u tvojoj više nema mesta, a ti jednostavno nećeš moći na put bez nje.

„Neće ti trebati sve to“, reći ću ja. „Biće tamo toliko stvari koje ćeš moći da radiš da nećeš imati vremena da se igraš svim tim igračkama.“

Razmislićeš o tome; iznad obrva će ti se pojavljivati jamice kad god budeš duboko zamišljena. Na kraju ćeš pristati da spakuješ manje igraćaka, ali će ti zato iščekivanje znatno porasti.

„Hoću da sam sad na Havajima“, zacvilećeš.

„Ponekad je dobro malo sačekati“, kazaću ja. „Zahvaljujući iščekivanju, biće zabavnije kad stigneš tamo.“

Ti ćeš se na to samo napućiti.

U svom sledećem izveštaju, ukazala sam na to da je termin „logogram“ pogrešan zato što ukazuje na to da svaki graf predstavlja izgovorenu reč, a zapravo grafovi uopšte ne odgovaraju našem poimanju izgovorene reči. Nisam želela da koristim ni termin „ideogram“, zbog načina na koji se on koristio u prošlosti; umesto toga, predložila sam termin „semagram“.

Činilo se da semagram otprilike odgovara pisanoj reči u ljudskim jezicima: imao je sopstveno značenje, a u kombinaciji s drugim semagramima mogao je da formira bezbroj tvrdnji. Nismo mogli precizno da ga definišemo, ali opet, niko nikada nije na zadovoljavajući način definisao ni „reč“ za ljudske jezike. Ipak, kad se radilo o rečenicama na Heptapodu B, sve je mnogo više zbunjivalo. Taj jezik nije imao pisanu interpunkciju: na njegovu sintaksu ukazivao je način kombinovanja semagrama, i nije bilo potrebe da se naglasi kadenca govora. Svakako nije bilo načina da se lepo spoje parovi subjekta i predikata kako bi se formirale rečenice. „Rečenica“ se izgleda sastojala od broja semagrama koje je heptapod želeo da spoji; jedina razlika između rečenice i pasusa, ili stranice, bila je veličina.

Kad bi rečenica na Heptapodu B dosta narasla, bila bi vizuelno izuzetno efektna. Kad nisam pokušavala da ga dešifrujem, to pismo je ličilo na kitnjaste bogomoljke nacrtae ukoso, tako da se drže jedna za drugu i obrazuju ešerovsku rešetku, a svaka od njih imala je malo drugačiji stav. A najveće rečenice imale su efekat sličan efektu psihodeličnih postera: ponekad bi vam oči zasuzile, a ponekad biste ostali hipnotisani.

Sećam se tvoje slike koja je snimljena kad si diplomirala. Na fotografiji poziraš pred kamerom, akademska kapa ti je nakrivljena na glavi, jednom rukom dodiruješ naočari za sunce, druga ti je na kuku, tamo drži otvorenu tvoju odoru kako bi se video top i šorts koje nosiš ispod.

Sećam se svečane dodele diplome. Biću rastrojena zbog toga što su tamo istovremeno Nelson, tvoj otac i ona kako se ono zvaše, ali neću obraćati

mного pažnje na to. Čitav taj vikend, dok me budeš predstavljala kolegama sa godine i neprekidno sve grlila, biću gotovo onemela od zapanjenosti. Ne mogu da verujem da ćeš ti, odrasla žena viša od mene i dovoljno lepa da me srce od toga zaboli, biti ista ona devojčica koju sam nekada dizala sa zemlje kako bi mogla da se napije vode sa česme, ista ona devojčica koja je nekada ispadala iz moje spavaće sobe umotana u haljinu, šešir i četiri šala iz mog plakara.

A pošto diplomiraš, potražićeš posao finansijskog analitičara. Neću razumeti šta ti to tamo radiš, neću razumeti čak ni tvoju opčinjenost novcem, značaj koji si pridavala plati kada si pregovarala o zaposlenju. Više bih volela da si se bavila nečim za šta novčane nagrade nisu važne, ali neću se žaliti. Moja rođena mati nikada nije mogla da shvati zbog čega ja nisam jednostavno mogla da budem profesorka engleskog u srednjoj školi. Ti ćeš raditi ono što te usrećuje, i ja neću tražiti ništa osim toga.

Kako je vreme prolazilo, ekipe kraj svakog okna počele su dobro da uče heptapodsku terminologiju za elementarnu matematiku i fiziku. Zajedno smo radili na prezentacijama, pri čemu su se lingvisti fokusirali na postupak, a fizičari na sam predmet. Fizičari su nam pokazali ranije smišljene sisteme za komuniciranje sa tuđinima, zasnovane na matematici, ali oni su bili namenjeni upotrebi preko radio teleskopa. Mi smo ih preuredili za komunikaciju licem u lice.

Naši timovi su bili uspešni s osnovama aritmetike, ali naleteli smo na blokadu s geometrijom i algebrom. Pokušali smo s korišćenjem sfernog koordinatnog sistema umesto pravougaonog, pomislivši da je to možda prirodnije za heptapode, s obzirom na njihovu anatomiju, ali taj pristup nije bio nimalo plodonosniji. Heptapodi kao da nisu razumeli šta hoćemo da kažemo.

Isto tako, i rasprave o fizici išle su loše. Imali smo uspeha samo s najkonkretnijim mogućim terminima, poput naziva elemenata; posle nekoliko pokušaja predavljanja periodnog sistema elemenata, heptapodi su shvatili na šta se to odnosi. Za sve iole apstraktno, mogli smo isto tako i da trabunjamo bilo šta. Pokušali smo da pokažemo osnovne fizičke attribute poput mase i ubrzanja, kako bismo došli do njihovih termina za to, ali heptapodi

su jednostavno odgovarali zahtevima za razjašnjenje. Da bismo izbegli probleme s percepcijom koji bi se mogli povezati s ma kojim konkretnim medijem, probali smo s fizičkim demonstracijama, kao i s linijskim crtežima, fotografijama i animacijama; ništa od toga nije bilo efikasno. Dani bez napretka pretvorili su se u nedelje, a razočaranje fizičara počelo je da raste.

Nasuprot njima, lingvisti su imali više uspeha. Mi smo neprestano napredovali u dekodiranju gramatike govornog jezika, Heptapoda A. On nije sledio obrasce ljudskih jezika, što smo i očekivali, ali zasad je bio razumljiv: slobodan red reči, čak u tolikoj meri da nije postojao poželjan red za odredbe u uslovnom iskazu, u inat „univerzalnom“ redu ljudskog jezika. Takođe se činilo da heptapodi nemaju nikakvih nevolja s mnoštvom nivoa ubacivanja centralnih delova rečenice, pred čim su ljudi brzo morali da priznaju poraz. Neobično, ali ne i neodgonetljivo.

Mnogo su zanimljiviji bili novootkriveni morfološki i gramatički procesi u Heptapodu B, koji su bili jedinstveno dvodimenzionalni. U zavisnosti od deklinacije semagrama, na infleksije se moglo ukazivati variranjem krive linije određenog poteza, ili njegove debljine, ili načina na koji leluja; ili variranjem relativnih veličina dva radikala, ili njihove relativne udaljenosti od drugog radikala, ili njihovih orijentacija; ili na razne druge načine. Ove grafeme nisu bile segmenti; one se nisu mogle izolovati od ostatka semagrama. I uprkos tome kako se takve stvari ispoljavaju u ljudskom pismu, ove nisu imale nikakve veze s kaligrafskim stilom; njihova značenja bila su definisana u skladu s doslednom i nedvosmislenom gramatikom.

Redovno smo pitali heptapode zbog čega su došli. Svaki put su odgovarali rečima „da vidimo“, ili „da posmatram“. Štaviše, ponekad su nas radije nemo gledali nego odgovarali na naša pitanja. Možda su to bili naučnici, a možda turisti. Stejt dipartment nam je naložio da otkrijemo što je moguće manje o čovečanstvu, za slučaj da te informacije mogu da se upotrebe za cenkanje u budućim pregovorima. Poslušali smo to, premda nismo morali mnogo da se trudimo: heptapodi nikada nisu ništa pitali. Bili naučnici ili turisti, ponašali su se krajnje nezainteresovano.

Sećam se da ćemo se jednom odvesti u tržni centar da ti kupimo novu odeću. Biće ti trinaest godina. U jednom trenutku ćeš biti zavaljena u

sedište, sasvim opuštena, sušto dete; već u sledećem, zaboraviš kosu uvežbano nehajno, kao manekenka na obuci.

Malo ćeš me navoditi dok se budem uparkiravala. „Dobro, mama, daj mi jednu od svojih kreditnih kartica, pa možemo da se nađemo opet ovde, na ulazu, za dva sata.“

Nasmejaću se. „Ni pod razno. Sve kreditne kartice ostaju kod mene.“

„Zezaš me.“ Pretvorićeš se u ovaploćenje ogorčenosti. Izaći ćemo iz kola i ja ću poći prema ulazu u tržni centar. Kad budeš uvidela da neću popustiti, brzo ćeš preformulisati svoje planove.

„Dobro, mama, dobro. Možeš sa mnom, samo hodaj malo iza mene, tako da ne izgleda kao da smo zajedno. Ako vidim drugove ili drugarice, zastaću da porazgovaram s njima, ali ti nastavi dalje, u redu? Kasnije ću te pronaći.“

Zaustaviću se u mestu. „Molim? Nisam ti ja sluškinja, niti neka mutantna rođaka koje treba da se stidiš.“

„Ali mama, ne smem dozvoliti da te iko vidi sa mnom.“

„O čemu ti to pričaš? Već sam se upoznala s tvojim prijateljima, bili su nam u poseti.“

„Drugog je to“, kazaćeš s nevericom što uopšte moraš da objašnjavaš. „Ovo je šoping.“

„Živa šteta.“

Onda, eksplozija: „Nećeš da uradiš ni najmanju stvar kako bi me usrećila! Ni najmanje ti nije stalo do mene!“

Nije prošlo mnogo vremena otkad si uživala da ideš sa mnom u kupovinu; zauvek ću ostati zapanjena koliko brzo izrastaš iz jedne faze u drugu. Život s tobom biće kao ciljanje u pokretnu metu; stalno ćeš odmicati dalje nego što očekujem.

Pogledala sam u rečenicu koju sam upravo napisala na Heptapodu B, običnom hemijskom olovkom na papiru. Kao i sve druge rečenice koje sama stvorim, i ova izgleda izobličeno, kao rečenica na heptapodu razbijena čekićem i onda nestručno ponovo skrpljena lepljivom trakom. Listovi puni takvih neeleganantnih semagrama prekrivali su mi radni sto i povremeno lepršali kad bi pored njih prošao zanjihani ventilator.

Bilo je čudno učiti jezik koji nema govorni oblik. Umesto da vežbam izgovor, čvrsto sam zatvarala oči i pokušavala da naslikam semagrame na unutrašnjoj strani očnih kapaka.

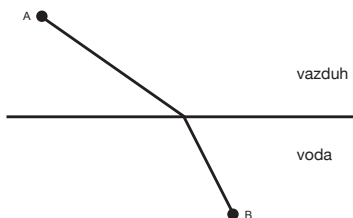
Začulo se kucanje na vratima, i pre nego što sam stigla da se odazovem, ušao je Gari, sav oduševljen. „Illinois je dobio ponavljanje u fizici.“

„Stvarno? Sjajno; kad se to dogodilo?“

„Dogodilo se pre nekoliko sati; upravo smo održali video konferenciju. Da ti pokažem o čemu se radi.“ On počeo da mi briše tablu.

„Bez brige, ništa od svega toga nije mi trebalo.“

„Dobro.“ On uze patrljak krede i nacрта dijagram:

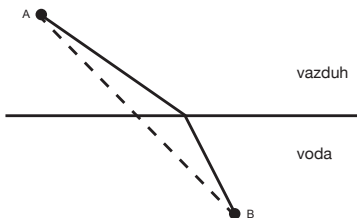
„Dobro, ovde je putanja zraka svetlosti koji iz vazduha ulazi u vodu. Zrak svetlosti putuje pravolinijski dok ne dođe do vode; voda ima drugačiji indeks prelamanja, pa svetlost menja pravac. Već ste čuli za to, zar ne?“

Klimnula sam glavom. „Naravno.“

„E sad, evo zanimljive stvari u vezi s putanjom kojom se svetlost kreće. Putanja je najbrži mogući pravac između dve tačke.“

„Kako rekoste?“

„Zamislite, čisto fore radi, da je zrak svetlosti pratio ovu putanju.“ On nacrtava tačkastu liniju na svom dijagramu:

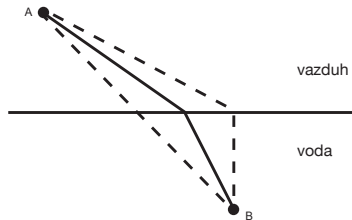

„Ova hipotetička putanja kraća je od one kojom se svetlost zapravo kreće. Ali svetlost putuje sporije kroz vodu nego kroz vazduh, a veći procenat ove putanje pruža se pod vodom. Tako je svetlosti potrebno više vremena da prođe ovom putanjom nego onom stvarnom.“

„Dobro, razumem.“

„Zamislite sad da svetlost putuje ovom drugom putanjom.“ On docrta drugu tačkastu liniju:

„Ova putanja smanjuje procenat pod vodom, ali je ukupna dužina veća. Svetlosti takođe treba više vremena da prođe ovom putanjom nego onom stvarnom.“

Gari spusti kredu i mahnu prema dijagramu na tabli belim vršcima prstiju. „Svaka hipotetička putanja zahtevala bi više vremena nego ona koja je zaista primenjena. Drugim rečima, zrak svetlosti uvek putuje najbržom mogućom putanjom. To je Fermaov princip najkraćeg vremena refleksije.“

„Hmm, zanimljivo. I heptapodi su reagovali na to?“

„Baš tako. Murhed je izveo živu prezentaciju Fermaovog principa kod okna u Ilinoisu, i heptapodi su to ponovili. Sada on pokušava da dođe do opisa simbolima.“ Osmehnuo se. „Zar to nije vraški zgodno?“

„Zgodno je, jašta, ali kako to da ranije nisam čula za Fermaov princip?“ Uzela sam brošuru ukoričenu spiralom i zamahnula njom prema njemu; bio je to priručnik o temama iz fizike predloženim za korišćenje u komunikaciji s heptapodima. „Ovde samo drve o Plankovim masama i obrtanju spina atoma vodonika, a nema ni reči o prelamanju svetlosti.“

„Pogrešno smo pretpostavili šta bi bilo najkorisnije da znate“, reče Gari nimalo postidjen. „U stvari, čudno je to što je Fermaov princip doneo prvi proboj; premda ga je lako objasniti, potrebna je aritmetika da bi ga